

Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No : 231
DKOA Yayın No : 21

ISSN 1301 - 800

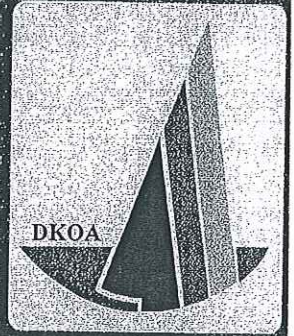
**Doğu Karadeniz
Ormancılık Araştırma Enstitüsü**

Eastern Blacksea
Forestry Research Institute

Araştırma Dergisi
Journal of Research

Trabzon / Türkiye

2004/1

Çevre ve Orman Bakanlığı Yayın No: 231
DKOA, Yayın no: 21

ISSN 1301-800

**DOĞU KARADENİZ ORMANCILIK ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ DERGİSİ**

Journal of Eastern Blacksea Forestry
Research Institute

**DOĞU KARADENİZ ORMANCILIK ARAŞTIRMA
ENSTİTÜSÜ YAYINLARI**

Dergi Serisi, Yıl: 2004, Sayı: 1

TRABZON, 2004

YAYIN KURULU
Editorial Board

Başkan
Chief

Dr. Mustafa AKYÜZ

Üyeler
Members

Ayşegül ŞAHİN
Süleyman ALKAN
Lale BİLGİN

YAYINLAYAN

Doğu Karadeniz
Ormancılık Araştırma Enstitüsü
P.K. 90 61040 Trabzon, TÜRKİYE

Published by

Eastern Black Sea
Forestry Research Institute

P.K. 90, 61040 Trabzon, TURKEY
E-Mail: trbarastirma@cevreorman.gov.tr

Tlf : (+90) 462 230 59 90
Fax : (+90) 462 230 59 92

Baskı

Trabzon-İnkılap Matbaacılık Ltd. Şti.
Tel : 0 (462) 3214220 Fax : 0 (462) 3231671

Trabzon-2004

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

DOĞU LADİNİ [<i>Picea orientalis</i> (L.) Link.] 'NİN ÖZ ODUN, DİRİ ODUN, KABUK KALINLIĞI VE YILLIK HALKA GENİŞLİĞİ Dr. Mustafa AKYÜZ	6
DOĞU LADİNİ [<i>Picea orientalis</i> (L.) Link] KABUKLARINDAKİ TANEN MİKTARI ÜZERİNE RAKIM VE BAKININ ETKİSİ Dr. Mustafa AKYÜZ, Ayşegül ŞAHİN, Vildane GERÇEK	27
FLORISTIC AND ECOLOGICAL INVESTIGATIONS ON DIFFERENT FOREST COMMUNITIES IN CITDERE (YENICE) FOREST Dr. Mahir KÜÇÜK, Şaban ÇETİNER	39
TRABZON YÖRESİ ORMAN KÖYLÜLERİNİN ULUSAL ORMANCILIK PROGRAMINDAN BEKLENTİLERİ Süleyman ALKAN	49
TRABZON-KARADERE YAĞIŞ HAVZASI ORMAN İÇİ MERALARININ VERİM POTANSİYELİ VE BİTKİ TOPLUMU BENZERLİĞİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA Dr. Mahmut REİS, Dr. Selçuk GÜMÜŞ, Fahrettin ULU	60
KENTSEL MEKANLARDA AÇIK VE YEŞİL ALANLARIN ÖNEMİ VE TRABZON KENTİ ÖLÇEĞİNDE DEĞERLENDİRİLMESİ Volkan AKSU, Fahrettin ULU	76
OKALİPTÜS (<i>Eucalyptus camaldulensis</i>) AĞACI KABUKLARINDAN ÜRE FORMALDEHİT VE MELAMİN – ÜRE FORMALDEHİT TUTKALLARIYLA ÜRETİLEN DÜŞÜK YOĞUNLUKTAKİ LEVHALARIN BAZI ÖZELLİKLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI Dr. Semra ÇOLAK, Doç. Dr. Hülya KALAYCIOĞLU	87
BUHARLAMAMANIN OKALİPTUS (<i>Eucalyptus camaldulensis</i> Dehn.) ODUNUNUN MEKANİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE ETKİSİ Hüseyin TAN, Prof. Dr. Nurgül AY, Dr. Hüseyin PEKER	93
TRABZON'UN YEŞİLBÜK, ÇAKILCA, YEŞİLYURT, SAYVAN VE GÜNEY KÖYLERİNDE MÜLKİYET SORUNUNUN ORMAN ALANLARININ KORUNMASINA ETKİLERİ Dr. Ahmet İPEK, Prof. Dr. Mahmut EROĞLU	105

MURGUL BAKIR İŞLETMESİ BACALARINDAN ÇIKAN SO₂
GAZININ SARIÇAM [*Pinus sylvestris* L.] ODUNUNUN BAZI
MEKANİK ÖZELLİKLERİ ÜZERİNE ETKİSİ
Prof. Dr. Nurgül AY, Arman UNCÜ119

DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİN KORUNMASI AÇISINDAN
KAÇKAR DAĞLARI MİLİ PARKI'NIN ÖNEMİ VE MEVCUT
ÇEVRESEL TEHDİTLER
Yrd. Doç. Dr. Oğuz KURDOĞLU, Banu Ç. KURDOĞLU, Yrd. Doç. Dr.
Özgür EMİNAĞAOĞLU134

DOĞAL VE KÜLTÜREL DEĞERLERİN KORUNMASI AÇISINDAN KAÇKAR DAĞLARI MİLİ PARKI'NIN ÖNEMİ VE MEVCUT ÇEVRESEL TEHDİTLER

Yrd. Doç. Dr. Oğuz KURDOĞLU¹
Orman Yük. Müh.

Banu Ç. KURDOĞLU²
Peyzaj Yük. Mim.

Yrd. Doç. Dr. Özgür EMİNAĞAOĞLU¹
Orman Yük. Müh.

¹ Kafkas Üniversitesi Artvin Orman Fakültesi-Artvin

² KTÜ Orman Fak. Peyzaj Mim. Bölümü-Trabzon

ÖZET

Doğal ya da kültürel mirasın üst düzeyde olduğu veya her ikisinin bir arada bulunduğu bölgeler, günümüzün çeşitli amaçlarla en fazla talep ve ne yazık ki tahrip edilen yerleri konumundadır. Doğu Karadeniz, kaynak değerleri oldukça yüksek olan çok sayıda vadi ve diğer doğal alanlara sahiptir. Bunlar arasında Kaçkar Dağları Milli Parkı, içerdiği kaynak değerleri açısından sadece ulusal değil; uluslararası düzeyde önemli bir yöredir. Ancak başta turizm olmak üzere enerji, yol inşaatları, ormanlar ve yaban hayvanlarından yasa dışı yararlanma, çevre kirliliği ve betonlaşma gibi çok sayıda sorun, kaynaklarda nitel ve nicel azalma ya da bozulmalara yol açmaktadır. Alanın milli park oluşu, buna karşılık her hangi bir yönetim planının bulunmayışı, bunun dışında alanın büyük bölümlerinde farklı yönetim statülerinin bulunmasının uygulamada doğurduğu karmaşa da doğal kaynaklar üzerinde önemli tehdit öğeleri olarak ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kaçkar Dağları Milli Parkı, Çevresel bozulmalar

SIGNIFICANCE OF KACKAR MOUNTAINS NATIONAL PARK WITH REGARD TO PRESERVE NATURAL AND CULTURAL VALUES AND PRESENT ENVIRONMENTAL THREATS

ABSTRACT

Regions with high natural or cultural heritage are today most sought for different purposes and unfortunately are the most damaged areas. Eastern Blacksea Region includes many valleys and other natural areas with high source values. Kackar Mountain National Park, with its source values is both nationally and internationally significant area. However, tourism, road constructions, illegal utilization of forests and wildlife, environmental pollution, and increased use of concrete cause quantitative or qualitative decrease or degradation of the sources. While the area is a national park, lack of a management plan and chaos resulting from presence of different management statues for different parts of the area are also appears to be major threat elements on natural resources.

Keywords: Kackar Mountains National Park, Environmental degradations

1. GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Hızla artan nüfus ve buna bağlı talep çeşitliliğinin doğal kaynaklar üzerinde oluşturduğu baskılar, plansız ve sağlıksız büyüme ile ortaya çıkardığı çevre sorunları, insanoğlunu, bu kaynakların tahrip edilmeden gelecek kuşakların ihtiyaçlarını da karşılayabilmesini sağlayacak yönetim arayışlarına itmiştir. Ancak doğal kaynakların beraberinde gelişen ve yaşamın çok önemli mirası olan ve doğal kaynakların ayrılmaz bir bütünü olarak değerlendirilen kültürel değerler de çoğu zaman yok olma sürecinden fazlasıyla etkilenmektedir.

Eskiden pek çok doğal ve kültürel değer, insanlık için yeni heyecanların nedeni olarak keşfedilme süreci yaşarken, günümüzde bilinen tüm bu değerlerin korunması için etkili oluşumlar ve yöntemlerin keşfedilme süreci yaşanmaktadır. Toplumlar, sahip oldukları doğal ve kültürel değerleri korumak üzere çeşitli koruma yöntem ve sistemleri geliştirme çabalarını arttırarak sürdürmektedir. Bu çabaların en gelişmiş hiç şüphe yok ki ulusal ve uluslararası düzeyde kabul görmüş olan korunan alan sistemleridir. Bu alanlar ve buralara özgü yönetim şekilleri bir taraftan doğal ve kültürel kaynakları korumayı gözetirken öte yandan topluma bilimsel, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan faydalar sağlamayı amaçlamaktadır.

Ekonomik gelişme ile çevre koruma ilişkisi üzerindeki çalışmalar 1980'lerde yoğun olarak konuşulmaya başlanmıştır. Her ülke kendi ekonomik koşullarını daha üst basamaklara taşımak istemektedir. Buna göre ekonomik gelişmeler koruma etkinliklerini güçlü bir şekilde etkilemektedir ve park içinde bu etkiler değişik şekillerde kendini göstermektedir. Milli parklar, özellikle yoğun tarım, sanayileşme, madencilik ve diğer ekonomik gelişme projelerinden etkilenmektedirler. Elbette tüm bu tehditler, etkiler ve etkilerin şiddetleri milli parkın bulunduğu bölgenin sosyo ekonomik karakterine göre değişiklik göstermektedir. Örneğin yüksek gelirli bölgelerde, korunan alanlara ziyaretçi artışı ve yerel ekonomide canlanma söz konusu olurken, düşük gelirli bölge ya da ülkelerde ise milli park için ayrılan sahalara, ekonomik endişelerden kaynaklanan yatırımlar veya etkinlikler nedeniyle daima sorunlara neden olmaktadır.

Unutulmamalıdır ki milli park ve benzeri alanlardaki sorunlar, ne tek başına ekonomik yatırımlardan ne de içinde yaşayan halktan kaynaklanmaktadır. Sorunlar yumağı her ikisini de içermekte ve bunlara yasal, yönetsel ve teknik pek çok olumsuzluk eklenmektedir.

Özetlenecek olursa asıl sorunun doğal kaynak yönetimindeki yetersizlikler olduğu ve bu yetersizliklerin bütüncül kaynak yönetim planlarının yapıp uygulanamayışından bir başka deyişle politik yetersizliklerden ortaya çıktığı yaygın bir görüştür.

Değişen dünya koşulları ile kaynaklar üzerindeki etkilerin değişimi söz konusu olduğu sürece, doğal kaynak yönetimini etkileyen faktörlerde ve önceliklerinde değişikliklerin meydana gelişi kaçınılmaz olacaktır. Ancak genel olarak bakıldığı zaman doğal kaynak yönetimini de etkileyen üç temel faktörün varlığından söz edilebilir (EWERT, 1993).

Bunlardan birincisi, bilimin büyüyen politik gücüdür. Bilimin politik süreç içindeki artan etkisi; karmaşık problemlerin artışı, küresel olarak orman, peyzaj ve ekosistem üzerindeki değişik ölçülerdeki etkiler, detaylı veri tabanı eksikliği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

İkinci faktör, insanların doğal kaynaklara verdikleri değerlerin farklılaşması (çeşitlenmesi) olarak görülmektedir. Bu çeşitlilik zamanın ve mekanın bir fonksiyonudur (Tablo 1).

Tablodan görüldüğü gibi doğal alanların bilimsel, tedavi edici ve ekolojik değerleri konusunda toplumdaki anlaşmazlık düzeyi düşük iken estetik değerler konusundaki anlaşmazlık düzeyi ise yüksek olmaktadır. Gerçekten de bir kişinin çok güzel bulduğu bir peyzaj başka bir kişi için sıkıcı bir görüntü olarak algılanabilmektedir.

Tablo 1. Doğal (Yabanıl) Alanlardaki Seçilmiş Değerler (EWERT, 1993)

Değerler	Potansiyel Anlaşmazlık Düzeyi	Açıklamalar
Bilimsel	Düşük	Yeterince gelişmiş değildir. Doğal alanların azalması, bilgi toplama ve araştırma gereksinimini artırmıştır
Tedavi edici	Düşük	Doğal çevrenin rehabilitasyon kalitesi çok kişi tarafından bilinmektedir.
Ekolojik/ Biyoçeşitlilik	Düşük	Gelecek kuşaklar için genetik havuzların korunmasının önemi yaygın olarak kabul görmektedir.
Rekreasyonel	Orta	Bilimsel olma gibi diğer değerlerle çelişebilir. Yaşam konusunun yüksek kişisel kalitesi olarak bu değerler genellikle yüksek coşkuya neden olur
Sembolik/ Kültürel Tanımlılık	Orta	Yabanıl yaşamdan gelen kel kartal (<i>Haliaeetus sp</i>) veya bizon gibi semboller, gerçek topluluk ve ulusal değerleri temsil ederler (özgürlük, güç, güçlü bireysellik vb)
Estetik	Yüksek	Bu değerlerin tanımlanamaz öznel doğası genellikle servet ve değer konusunda anlaşmazlığa yol açar
Doğasında varolan değer	Yüksek	Çok kimse için, yabanıl alanların sadece orada bulundukları için bile (sahip oldukları) asli değerleri vardır. Bazıları ise bu alanların toplum için daha üretken olmaları gerektiğini düşünürler
Pazar değeri	Yüksek	Genellikle elde edilebilir ve diğer pek çok değerle yarışabilir. Bu özellik (ayrıcılık) yüksek düzeyde coşku ve zıtlık yaratmaktadır.

Üçüncü faktör ise yeryüzü peyzajında olumsuz insan etkilerinin büyümesi olarak görülmektedir. Gerçekten de insan etkisinin uzağında kalmış olduğu düşünülen sadece birkaç ekosistem ya da lokasyon olduğu konusunda bir fikir birliği bulunmaktadır.

1.2. Kaçkar Dağları Milli Parkının Önemi ve Çalışmanın Gerekçesi

Kaynak değerleri yönünden oldukça zengin çok sayıda vadi ve diğer doğal alanlara sahip olan Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Çamlıhemşin-Fırtına Vadisi, bu değerleri açısından sadece ulusal değil uluslararası düzeyde önemli bir vadidir.

Çeşitli jeolojik özelliklerin bir araya geldiği, yükseklik farklarının oluşturduğu geniş çeşitlilik ve yaklaşık 300 mm ile 2500-3000 mm arasında değişen yıllık yağış ve farklı iklim koşulları, Doğu Karadeniz'de çok ayrıcalıklı ve zengin habitatlar oluşturmuş, bunun doğal bir sonucu olarak bölgede olağanüstü bir bitki örtüsü ile hayvan türü çeşitliliği meydana gelmiştir. Fırtına Vadisi ve Kaçkar Dağları bu özellikleri bakımından bölge zenginliğinin en önemli gösterge alanlarından biridir.

Doğu Karadeniz, gündüz yırtıcı kuşları açısından Kuzey Yarıküre'nin en önemli üreme ve göç alanlarından biridir. Bölge dağları Doğal Hayatı Koruma Derneği (DHKD) ve BirdLife International tarafından ülkemizin 100 önemli kuş alanından biri olarak da ilan edilmiştir. Ayrıca dağ horozu toplulukları (Tetrao mlokosiewiczzi), yöreye dünyada korumada öncelikli 217 endemizm alanından biri olma özelliğini kazandırmıştır (BirdLife, 1995). Öte yandan Dünya Doğayı Koruma Vakfı (WWF), Uluslararası BirdLife ve Wetlands kuruluşları desteğinde hazırladığı raporda, bölgenin ılıman kuşak ormanlarını, dünyadaki savunmasız 200 önemli karasal ekolojik bölgeden (Global 200 Ecoregion) biri olarak belirlemiş bulunuyor (OLSON, DINERSTEIN, 1997).

Çalışma alanının da içinde bulunduğu Kafkasya Ekolojik Bölgesi, doğal ılıman kuşak ormanları, zengin biyolojik çeşitliliği, yüksek endemizmi ile dünyanın en önemli 25 ekolojik bölgesinden biri olarak kabul edilmektedir.

Doğal yaşlı ormanlar ve diğer biyolojik çeşitlilik varlığının dünyada çok az kalmış olan el değmemiş dere sistemleri (intact river) ile birlikte son derece yüksek oranda korunduğu Fırtına Vadisi Ormanları; WWF, UNEP ve IUCN gibi dünyanın en büyük doğa koruma kuruluşlarının kurduğu "Dünya Koruma İzleme Merkezi" tarafından Avrupa'daki "daha iyi korunmaya acil ihtiyacı olan 100 orman" (100 Forest Hotspots)'dan biri olarak ilan edilmiştir.

Bölgenin tüm bu üst düzey ekolojik özelliklerinin neredeyse hepsinin gözlenebildiği 51 550 ha'lık bölümü, 1994 yılında Kaçkar Dağları Milli Parkı adıyla koruma altına alınmıştır.

Milli Park, birçok buzulla birlikte buzul gölleri, 1700 m'lere kadar inen buzul vadileri ve pleistosen'e ait neredeyse tüm buzul izlerinin, sirklerin ve moren depolarının görüldüğü ve alp orojenezinin tipik etkilerinin izlenebildiği bir alandır.

Milli parkın yayıldığı bu coğrafya aynı zamanda çok zengin bir kültürel mirasa da ev sahipliği yapmaktadır.

Çamlıhemşin'deki kaleler, köprüler ve konaklar ile zengin folklorik yapı (geleneysel yayla yaşamı, yayla ve ot biçme şenlikleri vb) dikkate değer kültür kaynaklarıdır.

Rekreasyonel kaynaklar açısından bakıldığında da ilginç ve bir o kadar da zengin bir tablo ortaya çıkmaktadır. Yeterli düzenleme ve planlamalar olmasa da bu kaynakların azımsanmayacak potansiyeli vardır. Örnek olarak, Fırtına Nehri önemli rafting alanlarından biri olarak ün yapmıştır. Ayrıca kanoculuk için uygun çok sayıda dere, kayak için uygun pek çok parkur mevcuttur. Bunların dışında yamaç paraşütü, dağcılık, trekking, dağ bisikleti, sportif olta balıkçılığı, foto-safari ve piknik vb etkinlikler için son derece uygun alanlar dikkat çekicidir.

Bu özellikler göz önüne alındığında çalışma alanı olarak Fırtına Vadisi ve özellikle Kaçkar Dağları Milli Parkının seçilmesindeki temel gerekçeler şöyle açıklanabilir (KURDOĞLU, 2002).

-Alanın önemli bir bölümünün milli park olmasına rağmen bir doğal kaynak yönetim planı veya uzun devreli gelişim planı (master plan)'nın bulunmaması,

-Deniz seviyesinden başlayarak 50 km gibi kısa sayılabilecek bir mesafede yaklaşık 4000 m yüksekliğe ulaşması ve bu yükseklikler arasında neredeyse bölgede bulunan tüm ekosistemleri ve canlıları barındırması, bunların bazı bölümlerinin bozulmamış, tipik, nadir ya da endemik olmaları,

-Alanın sahip olduğu kaynaklardan faydalanmaya yönelik yerel ya da ulusal ölçekli taleplerin oluşturduğu ciddi çevresel bozulma ve tehditlerin varlığı,

-Çok zengin bir yaylacılık kültürü ve folklor ile özgün durumu bozulmamış çok sayıdaki yaylanın bulunması ve çeşitli değişim baskılarının artışı,

Alanda çok sayıda türe ev sahipliği yapan ve mutlaka korunması gereken yüksek dağ ekosistemlerinin bulunuşu ve çeşitli olumsuz etkilerin tehdidi altında olması,

-Yörenin uzun sayılabilecek bir turizm geçmişinin olması ve özellikle yaz aylarında önemli bir nüfus yoğunluğuna sahne olması,

-Alan üzerinde birden fazla yönetim yapısının (statü) bulunması ve bu durumun oluşturduğu çok sayıda yönetsel ve çevresel sorunların varlığı,

2. MATERYAL ve YÖNTEM

Yurt içi ve yurt dışından konu ile doğrudan ya da dolaylı ilgili çok sayıda literatür elde edilmiştir. Bitki ve hayvan varlığına ait çok sayıdaki çalışmaya ulaşılmış ve tehlike durumlarını gösteren "Kırmızı Kitap" lar (Red Data Book-Flora, Red Data Book-Fauna) sağlanmıştır. Koruma çalışmalarının yasal dayanakları olan ulusal ve uluslararası hukuk düzenlemeleri ile antlaşmalara ait

resmi gazeteler ve çevre mevzuatı yayınları elde edilerek ilgili yasal çerçeveler ortaya konulmuştur.

Yerel halk ve yerleşim alanları için Anket Formu ve Yerleşim Birimleri Veri Tablosu hazırlanmıştır.

Çalışma sırasında kullanılan fotoğraf makinesi, video kamera, filmler, dürbün ve altimetre çalışmanın çekim ve gözlem materyallerini oluşturmaktadır.

Araştırma alanına ait bilimsel çalışmalar, arazi gözlemleri, yöre insanlarıyla yapılan yüz yüze görüşmeler ve yerel avcılardan alınan bilgilerin değerlendirilmesi ile memeli faunası ortaya konulmuş, flora için de benzeri bir çalışma yapılmıştır.

Bu araştırmada ağırlıklı olarak bilgi edinmeyi amaçlayan model ile tanımlayıcı araştırma modeli temel alınmıştır. Bu bilgiye ulaşmak için ikincil kaynaklar ve bilgi sahibi kişilerden yararlanılmakta ya da benzer durumlar incelenerek tümevarım yaklaşımıyla araştırma konusu hakkında bilgi edinilmektedir (KURTULUŞ, 1989).

Yukarıdaki açıklamalar kapsamında değerlendirildiğinde Kaçkar Dağları Milli Parkı ve yakın çevresinde yapılan bu çalışma, amaç bakımından tanımlayıcı (betimleyici); zaman bakımından dönemsel (geleceğe dönük) bir araştırma niteliğindedir (GÖKÇE, 1999).

3. ALANIN DOĞAL DEĞERLERİ

3.1. Fauna Bulguları¹

A- Memeliler (Mammalia)

Alanda varlığı saptanan memeli tür sayısı 30 olarak bulunmuştur. Bu türlerden çok tanınan bazıları şunlardır: *Mustela nivalis* (gelincik), *Martes martes* (ağaç sansarı), *Martes foina* (sansar), *Meles meles* (porsuk), *Felis lynx* (vaşak), *Lutra lutra* (su samuru), *Capreolus capreolus* (karaca), *Rupicapra rupicapra* (çengel boynuzlu dağ keçisi), *Canis lupus* (kurt), *Ursus arctos* (ayı), *Capra aegagrus aegagrus* (yaban keçisi) ve *Sus scrofa* (yaban domuzu).

Sadece yaban hayvanlarına yönelik yapılacak bilimsel çalışmalar sonucunda bu sayıların daha da artacağı düşünülmektedir. Mevcut türlerin çeşitli koruma kategorilerine göre dağılımına bakıldığında; 10 tür Bern sözleşmesine göre Ek Liste II (kesin koruma altındaki türler), 10 tür ise Ek Liste III (Korunan türler) içinde bulunmaktadır.

CITES Ek-I ve Red Data Book (Kırmızı Kitap) içinde ise nesli tehlikede olan 3 tür bulunmaktadır. Merkez Av Komisyonu (MAK) kararlarına göre ise; 14 tür memeli koruma altında (Ek Liste-II), 4 tür ise belli sürelerde avlanabilen (Ek Liste-III) listesinde bulunmaktadır.

¹ Fauna bilgileri sayfa limitlerini aşmamak için sadece dört ana takımla sınırlı tutulmuştur

B- Kuşlar (Aves)

Doğu Karadeniz, geniş orman ve alpin bitki örtüsüyle Avrasya yüksek dağlık habitatının en iyi örneklerini sergileyen Soğanlı, Kaçkar ve Karçal Dağlarını içinde barındırmaktadır. Bu özelliği dolayısıyla “önemli kuş alanı” statüsü kazanan tek dağlık alandır (YARAR, MAGNIN, 1997).

Bu çeşitlilik bir yana, özellikle gündüz yırtıcı kuşlarının Batı Palearktik’te bulunan en önemli göç alanı olması nedeniyle yörede izlenen yırtıcı kuş sayıları yüz binleri bulmaktadır.

Dağlar ve deniz bu bölgede yırtıcı kuşları vadileri takip etmeye zorlamaktadır. Bu nedenle göçün bir huniden geçercesine yoğunlaştığı bu bölgede, binlerce yırtıcı kuşu bir arada görmek mümkündür. Borçka-Arhavi arasındaki yoğunluklarda olmasa da Milli Park içerisinde üreyen çok sayıda gündüz yırtıcı kuşuna özellikle mayıs-temmuz ayları arasında rastlanmaktadır.

Yapılan çeşitli bilimsel araştırmalar, arazi gözlemleri ve görüşmeler ışığında derlenen bilgilere göre çalışma alanında yerli ve göçmen olarak 12 takıma ait toplam 136 kuş türünün varlığı saptanmıştır (FALDBORG, 1994; ATKINSON vd, 1995; YARAR, MAGNIN, 1997; GREEN, MOORHOUSE, 1995; ROSELAAR, 1995). Buna göre tespit edilen 136 türden Bern Sözleşmesi Kriterlerine göre; 92 adedi Ek Liste-II (Kesin Koruma Altına Alınan Fauna Türleri), 34 adedi ise Ek Liste-III (Korunan Fauna Türleri) içinde bulunmaktadır. Bern Sözleşmesi koruma sınıflarına girmeyen tür sayısı ise sadece 10’dur. Başka bir deyişle oransal olarak bu kuşların %68 gibi yüksek bir bölümü, kesin koruma altında olan türler listesinde bulunmaktadır.

IUCN’in Kırmızı Kitap-Red Data Book kriterlerine göre değerlendirildiğinde; tespit edilen kuşlardan 6 tür A_{1.2}; 14 tür A₂; 26 tür A₃; 16 tür ise A₄ sınıfına girmektedir. Bu bilgiler ışığında alanda var olan kuşlardan 20 tür (A_{1.2} ve A₂) ciddi tehlike altında bulunmakta, 42 tür ise tehlike altına girebilecek türler olarak görülmektedir.

CITES Sözleşmesine bakıldığında ise tespit edilen türlerin 22’si Ek Liste-II ye girmektedir. Merkez Av Komisyonu Kararlarına göre ise 97 tür Ek Liste-I (koruma altına alınan türler) içinde bulunmaktadır.

C- Diğer Fauna Türleri

1- Balık Türleri (Pisces)

Araştırma alanında bulunan en önemli balık türü olarak deniz alası olarak bilinen *Salmo trutta labrax*’tır. Fırtına sistemine dahil balık türlerinden bazıları şunlardır (DEMİRİSOY, 1999; TABAK vd, 2002):

Salmo trutta labrax PALLAS (alabalık), *Natio marina* ekotipi, *Natio lacustris* ekotipi ve *Natio fario* ekotipi, *Salmo trutta fario* (dere alası), *Leuciscus cephalus* L. (tatlısu kefalı) *Capoeta capoeta sieboldi* STEINDACHNER (siraz balığı), *Capoeta tinca* HECKEL (karabalık), *Syprinus sp.*(sazan), *Alburnoides bipunctatus* (noktalı inci balığı), *Gobio gobio* (yağlıca balığı), *Barbus sp.* (bıyıklı balık), *Oncorhynchus mykiss* (gökkuşağı alabalığı)

2- İki Yaşamlılar (Amphibia)

Bern Sözleşmesi Ek Liste-III'e göre, alan içerisindeki tüm Amphibia (iki yaşamlılar) ve Reptilia (sürüngenler) türleri koruma altına alınmıştır.

Türkiye açısından önemli bir endemik kurbağa olan *Rana macrocnemis*'in literatürde dikey yayılım sınırı 2300 m olarak belirtilse de (BARAN, ATATÜR, 1998) çalışma alanında 3000 m civarındaki Büyük Deniz buzul gölüne kadar çıktığı belirlenmiştir.

Araştırma sırasında yapılan çalışmalar ve literatür bilgilerine göre tespit edilen türlerden bazıları şunlardır (DEMİRİSOY, 1997; BARAN, ATATÜR, 1998) :

Mertensiella caucasica WAGA (kafkas semenderi)

Paleobates syriacus (Boetger) (toprak kurbağası)

Bufo bufo L. (siğilli kurbağa)

Bufo viridis LURENTI, 1768 (gece kurbağası)

Pelodites causicus Boulenger (kafkas kurbağası)

Hyla arborea LINNE, 1758 (ağaç kurbağası)

Rana macrocnemis macrocnemis BOULENGER (uludağ kurbağası)

Rana ridibunda Pallas (yeşil kurbağa, esas su kurbağası)

Triturus vittatus ophryticus (Berthold) (taraklı semender)

Triturus karelini (Strauch) (pürtüklü semender)

3.2. Kaçkar Dağları Milli Parkı Flora-Vejetasyonunun Genel Özellikleri ve Endemizm Durumu

Araştırma alanında, Öksin az dağlık katı, dağ katı, subalpin katı, yüksek dağ katı olmak üzere dört vejetasyon katı saptanmıştır. Fırtına Vadisi ve Kaçkar Dağı'nın bulunmuş olduğu Rize'nin vejetasyonu, deniz seviyesinden 2300 m kadar çıkan orman vejetasyonuna ve bunun üzerinde yer alan subalpin ve alpin vejetasyonuna ilişkin formasyonlardan oluşmaktadır. Araştırma alanında orman, nemli dere, sucul ve bataklık, subalpin ve alpin olmak üzere 4 vejetasyon tipinin mevcut olduğu belirtilmektedir (GÜNER vd, 1987; EMİNAĞAOĞLU, 2002; AKMAN, 1995)

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, Avrupa-Sibiryta fitocoğrafik bölgesinin Karadeniz (Euxine) provensinin, kolşik (Colchic) sektöründe yaklaşık 386 (%15.7) 'sı Türkiye için endemik olmak üzere 2460 türün yayılım gösterdiği belirtilmektedir (GÜNER vd, 1987; ANŞİN vd, 2002).

Bölge içinde Fırtına Vadisi çeşitli vejetasyon tipleri ve flora zenginliği ile diğer vadilerden belirgin bir farklılık ortaya koymaktadır. Doğu Karadeniz Bölgesi için yapılan flora çalışmalarının en kapsamlılarından biri olan "Rize Florası" (GÜNER vd, 1987) adlı çalışmaya bakıldığında, araştırma alanı ve sınırları civarına düşen bitki taksonu sayısının yaklaşık olarak 850 olduğu görülmektedir. Bulunan bu sayının, Rize'nin tümünün çalışıldığı bir

araştırmadan derlendiği dikkate alındığında, sadece çalışma alanını içeren tam alanlı bir taramada takson sayısının daha fazla olacağı açıktır.

Bu çalışmalar ve arazi gözlemleri sonucunda alanda varlığı kesin olarak saptanan endemik takson sayısı 116 olarak bulunmuştur. Tüm Doğu Karadeniz Bölümü için toplam endemik sayısının 386 olduğu düşünülürse alanda varlığı saptanan 116 takson önemli bir sayıyı işaret etmektedir. Buna göre Kaçkar Dağları ve özellikle milli park ve yakın çevresi Doğu Karadeniz'deki endemik taksonların %30'una yalnız başına ev sahipliği yapmaktadır ve tablodan da görüleceği gibi toplam 116 endemik taksondan 31'i ciddi tehlike altında bulunmaktadır.

Tablo 2. Endemik Bitki Taksonlarının Tehlike Kategorilerine Göre Gruplandırılması

CR	EN	VU	LR (lc)	LR (cd)	LR (nt)	DD	TOPLAM
--	12	19	53	10	15	7	116

3.3. Önemli Orman Ekosistemleri

Fırtına Vadisi içerisinde bulunan bazı orman formasyonları dikkat çekicidir. Bunlar;

- Alüviyal ormanlar,
- Şimşir ormanları,
- Doğal yaşlı orman toplulukları, şeklinde sınıflandırılabilir.

Alüviyal Ormanlar

Fırtına Deresi'nin denize açıldığı yerden Çat Köyü yukarılarına kadar uzanan vadi boyunca yer yer dikkate değer uzunluk ve genişlikte alüviyal ve kollüviyal çöküntüler (taraçalar) bulunmaktadır ki bu çöküntüler taşkın koşullarında zaman zaman değişebilmektedir. Taşınma materyalleriyle oluşan bu alanlar aynı zamanda üst bölümlerde erozyona uğrayan toprağın bir kısmının tutularak yeni bir yaşama ortamı oluşturmaları bakımından çok dikkat çekicidir. Buralardaki ormanlar, kimi allüviyal ve kolüviyal taraçalarda yapılmakta olan yegane tarımsal etkinlikleri korumakta, kıyı erozyonlarını da önlemektedirler.

Burada yaşayan bitkiler derin köklüdür ve yüksek bir üreme potansiyeli ile mekanik hasarlara karşı belirgin bir dayanıklılık gösterirler. Özellikle öncü kızılgaç türlerinin olduğu bu ormanlar bahar taşkınlarını yavaşlatır ve gücünü azaltır. Bu yapılar akarsularda yer alan bir çok yaşam biçimi için gerekli yerleşim yerlerini sağlarlar (yetişkin balıklar için barınak, yumurta bırakma alanları, genç balıklar için üreme döngüsü, besin türleri vs, diğer türler için ise tercih edilen avlanma alanları).

Birçok Batı Avrupa ülkesinde, alüviyal akarsu ormanları yüksek derecede özellikli ve dikkate değer ölçüde çeşitliliğe sahip olmaları nedeniyle özel olarak korunmaktadır (MÜLLER, 1998).

Şimşir Ormanları

Euro-Siberian alanda çok geniş bir yayılımı olan şimşir (*Buxus sempervirens* L.)'in Fırtına Vadisinde bulunan meşcereleri bu türün en dikkat çekici topluluklarını oluşturmaktadır. Çapları 8-32 cm arasında değişmekte, boyları ise yer yer 8-9 m'ye kadar ulaşmaktadır.

Fırtına Vadisi'nin sadece en önemli biyolojik kaynak değerlerinden biri olarak değil, olağanüstü güzellikleri ile estetik kaynak değerlerinin de başında gelmektedir. Milli Park alanı içerisinde ve hemen dışında çeşitli mevkilerde bulunan Şimşir ormanları genellikle dere kenarındaki alüviyal taraçalar üzerinde görülse de, yamaç alanlarda da büyük parçalar halinde bulunabilmektedir. Bu orman parçalarının yaygın olarak bulunduğu yerler 900- 1300 m arasında Çamlıhemşin- Meydan Köyü Yolu üzerinde Şimşirlik Mevkiinde (Pazar Orman İşletme Müdürlüğü, Şenyuva İşletme Şefliği 552, 553 ve 579 nolu bölmelerinin alt bölümünde 1100 m rakımda yaklaşık 1,5 ha), Kito Ormanları ile Palovit Vadisi içinde bulunmaktadır.

Şimşir ormanı içerisinde bulunan diğer tipik bitki türleri arasında *Ilex colchica*, *Hedera colchica*, *Rupus sp.*, *Oxalis sp.*, *Scolopendrium officinale*, *Pteridium aquilinum*, *Trifolium sp* ile, bazı mantar ve yoğun kara yosunları sayılabilir.

Doğal Yaşlı Ormanlar

Son yıllarda bilim dünyasının üzerinde en fazla çalıştığı orman ekosistemlerinden biri olan doğal yaşlı ormanlar (old growth forests); odun üretimine ya da diğer ormancılık tekniklerine yönelik bir işletme şeklinin uygulanmadığı, içerdiği ağaçların büyük çoğunluğunun doğal olgunluğa eriştiği, bunun sonucu olarak içinde yaşlı ağaçlarla birlikte kırık, devrik, çürük ve dikili kuru ağaçların fazlalığı ile yapısının üretim ormanlardan belirgin bir şekilde ayrıldığı, insan etkisinin, ekosistemin yapısal özelliklerini değiştirecek düzeyde bulunmadığı ve kendisini oluşturan öğeleri arasındaki ilişkilerin tümüyle sürdüğü, genellikle çok tabakalı ve değişik yaşlı ormanlar olarak tanımlanabilir (SPIES, FRANKLIN, 1988; FOCUS, 1994; KURDOĞLU, 1996).

Fırtına Vadisi ve özellikle onun yan kollarından biri olan Palovit Vadisi, içerdiği doğal yaşlı ormanlar ile bölgenin hatta ülkenin en bozulmamış birkaç orman ekosisteminden biri olarak değerlendirilebilir.

Büyük bölümünün çok dik ve sarp bir yapıda oluşu, bu ormanların milli park ilanından önce de üretim amaçlı işletilmemesi sonucunu doğurmuş ve doğal yaşlılığın karakterleri olan çok sayıda yaşlı, anıtsal nitelikte büyük, çürümekte olan ve dikili kuru ağaçların (Ladin, Kayın, Kestane, Akçağaç, Kızılağaç, Porsuk vb) bulunmasıyla günümüze kadar ulaşabilmiştir.

Milli Park içerisinde bu özelliklere sahip yaklaşık 4603 ha doğal yaşlı orman bulunmaktadır. Bu ormanların önemli bir bölümünün yüksek dağ ormanları oluşu, var olan ekosisteme daha da kırılgan ve koruma değeri yüksek bir nitelik kazandırmaktadır.

3.4. Alanın Doğal Fiziksel Değerleri

Kaçkar Dağları, Soğanlı Dağı, Dilek (Tatos) Dağları, Vacakar Dağı, Demirkapı Dağları olarak adlandırılan Doğu Karadeniz dağ silsilesinin, Rize-Çayeli- Pazar- Ardeşen sahil kuşağının arkası ve su ayırım hattına kadar güney bakıları çok tipik sarp dağlık topoğrafyayı temsil etmektedir.

Bölgenin yüksek dağ karakteri, alpin dağ oluşumuna bağlı olarak Jura-Pliyosen zaman aralığında gelişmiş adayı oluşumu ile ilişkilidir ve yöre topografyasını esas olarak buzul oluşumlarının şekillendirdiği görülmektedir (DOĞU vd, 1994).

Kaçkar Dağları Milli Parkı 8 ana dağ kütesinin oluşturduğu ve Kuzey Anadolu Dağları'nın en önemli zirvelerinin bulunduğu bir büyük kütleyle temsil etmesi açısından çok önemli bir coğrafyadır.

Milli park içerisinde 9 ana buzul vadisi ve çok sayıda asılı vadi ile buzul aşındırmalarıyla oluşmuş çeşitli buzul izleri bulunmaktadır.

Milli Park, 3 000 m ve üzeri yükseklikte çok sayıda zirve ile ülkemizin en zorlu dağ silsilelerine ev sahipliği yapmaktadır. Bu dağlardan bazıları şunlardır:

Ayvikut Tepe (3180 m), Çaymakçur Tepe (3420 m), Öküz Yatağı Tepe (3462 m), Kaçkar Zirvesi (3932 m), Şeytan Kayaları (3421 m) Kulluk Tepe (3279 m), Okçular Dağı (2631 m), Verçenik Tepesi (3709 m), Dilek Dağı (3549 m) Çamlıbel Tepe (3347 m.), Kumluk Dağları (3932 m), Demir Dağı (3562 m), Altıparmak Dağı (3492 m) ve Gül Dağı (3371 m).

Milli park, sirk ve moren set gölleri bakımından da son derece zengindir. Yarım hektardan büyük 79 adet buzul gölü bulunmaktadır. Bu göllerin toplam alanı yaklaşık 152 hektardır. Bu göller aynı zamanda en önemli temiz su depoları durumundadır ve bazılarında doğal alabalık popülasyonları varlığını sürdürmektedir.

3.5. Milli Park Alanındaki Tarihi ve Kültürel Değerler

Kültür, insan türüne özgü bilgi, inanç ve davranışlar bütünü ile bu bütünün parçası olan maddi nesnelerdir ve insan türüne özgü bir sistem olarak ortaya çıkar. Folklor ise ulusları birbirinden ayıran en temel kültürel özellik, yani halk kültürüdür. Ulusal kültür değerleri de kaynağını folklordan almaktadır (ÇOBANOĞLU, 1999).

Doğaldır ki; halk kültürü ürünleriyle yaşanan yöre arasında kaçınılmaz bir bağ bulunmaktadır. Bu ürünlerin şekillenmesinde tarihi ve kültürel mirasın da önemli bir rolü vardır.

Tarih boyunca çok farklı kültürlerin etkisinde kalan bölgede çok sayıda kale, manastır, köprü, cami ve konak bulunmaktadır. Rize İlinin önemli tarihsel değerleri arasında Zilkale, Kale-i Bala, Rize Kalesi, Cihar Kale gibi kaleler, camiler ve kesme taş kemer köprüler ve daha yakın zamandan günümüze ulaşan konaklar sayılabilir. Araştırma alanı içinde bulunan tarihi eserler şunlardır:

- 1- Zir Kale (Zil Kale, Kale-i Zir: Aşağı Kale)
- 2- Kale-i Balâ (Yukarı Kale, Varoş Kale)
- 3- Elevit Kalıntıları
- 4- Çat Köprüsü
- 5- Tarihi Konaklar
- 6- Hodoçur ve Vartivor Geleneksel Yayla Şenlikleri.

Bu eserlerden 14. yüz yıla tarihlendirilen Zir Kale ve Kale-i Bala aynı zamanda 1. Derece Arkeolojik Sit Alanı olarak ilan edilmiştir.

4. KAÇKAR DAĞLARI MİLLİ PARKINDA GÖRÜLEN ÇEVRE SORUNLARI

Genelde tüm milli parklarda görülebilecek nitelikteki çevre sorunları olmasına rağmen Kaçkar Dağları Milli Parkı, sahip olduğu ekolojik, sosyal ve kültürel değerlerin çeşitliliği nedeniyle bu sorunlardan daha büyük oranda etkilenmektedir. Milli park sınırları içerisinde 10 köy bulunmaktadır ve bu köylerin talepleri ile milli park değerleri arasında, kaynak kullanımından doğan sorunlar vardır. Turizm talebinin doğurduğu çevre tahribatı ve bilimsel ya da ticari amaçlı tür kaçakçılığı gibi çok sayıda sorun da ayrıca sayılabilir.

Bu sorunlara başlıklar halinde değinildiğinde birbirlerinden farklı düzeylerde etkileri olan kimi doğal kimi insan kaynaklı aşağıdaki sorunlar öne çıkmaktadır:

Çığ Düşmesi, Heyelan, Sel ve Taşkınlar, Orman Zararlıları ve Toplu Ağaç Ölümleri, Erozyon, Katı ve Sıvı (Eysel) Atıklar, Su Kirliliği, Orman Tahribatı, Yasa Dışı Avcılık, Yol İnşaatları, Şehirleşme ve Görsel Kirlilik, Ses Kirliliği (Gürültü), Enerji Yatırımlarından Doğan (Hidroelektrik Santrali) Bozulmalar, Turizm Etkinlikleri, Yaylacılık Etkinlikleri, Biyolojik Tür Kaçakçılığı, Farklı Yönetim Statülerinden Kaynaklanan Çelişkiler

Bu konuyla ilgili yerel halk ile yapılan anketin çevre sorunlarına yönelik sorularının sonuçları büyük oranda yukarıdaki ana başlıklar ile uyumlu çıkmıştır.

Katılımcıların 67'si (%47.9) hidroelektrik santrali yapımını öncelikli çevre sorunu olarak değerlendirmiş, 30 kişi (%21.4) orman azalması ve manzaradaki bozulmayı ikinci sırada çevre sorunu olarak belirtmiştir. Birinci sırada çevre sorunu olarak avcılığı işaretleyenlerin sayısı 17 olarak üçüncü sırayı (%12.1) almıştır. Toplam 16 kişi ise birinci sırada çevre sorunu olarak aşırı inşaat ve betonlaşmayı işaretlemiştir. İkinci sırada önceliği alan çevre

sorunu olarak avlanmayı 41 kişi (%29.3) işaretlemiş, orman azalması ve manzara bozulmasını işaretleyenlerin sayısı da 33 kişi (%23.5) olmuştur. Aşırı inşaat ve betonlaşma 16 kişi tarafından ikinci önemli sorun olarak işaretlenmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Ankete Katılanların Çevre Sorunları İle İlgili Öncelikli Tercihlerinin Dağılımı

Çevre sorunları	Hiç işaretlenmeyen	1. derecede öncelikli	2. derecede öncelikli	3. derecede öncelikli	Ağırlıklı Sayı*	Ağırlıklı Sıralama
Santral yapımı	65	67	8	-	217	1
Orman azalması, manzara	67	30	33	10	166	2
Cöp, dere ve göl kirlenmesi	82	4	20	34	86	4
Avlanma	65	17	41	17	150	3
Yoğun trafik ve gürültü	99	5	14	22	65	6
Erozyon ve çığ	129	1	2	8	15	9
Aşırı inşaat ve betonlaşma	108	16	16	-	80	5
Yol inşaatları	112	-	6	22	34	7
Diğer	113	-	-	27	27	8

* Ağırlıklı sayı; 1. derecede öncelikli = 3 puan, 2. derecede öncelikli = 2 puan, 3. derecede öncelikli = 1 puan olacak şekilde tercihlerle çarpımından elde edilmiştir.

Değerlendirmeye göre; 3. en önemli çevre sorununu, 140 kişiden 27'si (%19.3) seçeneklerin dışındaki bir sorunu (diğer) göstermiş iken, 34'ü (%24.2) çöp ve dere-göl kirlenmesini, 22'si (%15.7) yol inşaatlarını, 22'si (%15.7) yoğun trafik ve gürültüyü, 17'si (%12.1) avlanmayı öne çıkarmıştır. Orman azalması bu bölümde de 10 kişi (%1.4) tarafından işaretlenmiştir.

Bu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde, kamuoyunu uzun süre işgal eden hidroelektrik santralinin yapımı en öncelikli çevre sorunu olarak görülmektedir. Henüz başlangıç aşamasında oluşan çevresel problemler bile rahatsız edici boyutlara ulaşmıştır. Akut bir orman azalması olmadığı halde "orman azalması ve manzaradaki bozulmaların" önemli yer tutması, yerel halk tarafından yıl boyu meydana gelen problemlerin bilinmesi nedeniyle olduğu düşünülmektedir.

Yasa dışı avcılık resmi rakamlarda neredeyse görülmemesine rağmen, gerçekte son derece yaygın yapılan bir etkinliktir ve bu tüm köylüler tarafından bilinmektedir. Çöp ve kanalizasyon özellikle Ayder'de büyük sorun olarak en dikkati çeken çevre kirliliklerinin başında gelmektedir. En acil ve dikkat çekici bir diğer sorun ise aşırı inşaat ve betonlaşma ile yol yapım çalışmalarıdır.

Yolu olmayan yaylalara yol yapılmalıdır? sorusuna ise 85 kişi (%60.7) evet 55 kişi (%39.3) ise hayır cevabını vermiştir.

Yerel halktan "evet" cevabı veren 59 kişinin (%42.1) gerekçelerinden en

öne çıkana, yaylaya gelemeyen yaşlıların araç yolu sayesinde gelebilecekleri olmuştur. İkinci sırayı ise çöplerin geri götürülebilmesi almıştır. 8 kişi ise daha fazla turist gelebileceği gerekçesini 1. sırada işaretlemiştir. Bu konuda 55 kişi herhangi bir tercihte bulunmamıştır.

Yol yapımına hayır cevabını veren 55 kişiden 49'u (%35) ise yol yapılırsa betonlaşmanın artacağı görüşünü öne çıkarmış, 4 kişi ise ziyaretçi sayısının artacağını ileri sürmüştür.

Gerçekten de yolun ulaştığı yaylalarda önemli oranda betonlaşma görülmektedir. Ayrıca kısa süreli ziyaret artışının getirdiği katı ve sıvı atıkların da bu yaylalarda daha fazla olduğu görülmektedir.

Milli park yönetimi nasıl olmalıdır? diye sorulan soruya 50 kişi (%35.7), milli parkı, milli park müdürlüğü ile yerel halk (gönüllü kuruluşu) birlikte yönetmeli cevabını vermiştir. İlgili muhtarlıklar ve gönüllü kuruluş yoluyla yerel halk yönetsin tercihini 30 kişi (%21.4) kullanırken, 28 kişi (%20) ise milli park örgütü, gönüllü kuruluş ve en yakın belediyeler tercihini kullanmıştır.

Bu seçenekler değerlendirildiğinde yerel halkın yönetime katılma isteğinde olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde halkın "ormanı biz koruyoruz, buraların idaresine de katılmalıyız" şeklindeki düşünceleri yaygın olarak dile getirilmektedir.

Katılımcılardan 18 kişi (%12.9) ise mevcut durumu (MP örgütü yönetimini) işaretlemiştir. Toplam 9 kişi ise (%6.4) en yakın ilçe (Çamlıhemşin) belediyesi milli parkı yönetsin demiştir.

Yerel halktan anket yapılan 140 kişiden 134'ü (%95.7) yayla ya da köyde yakıt olarak odun kullanırken, 2'si tezek, 2'si de likit gaz kullanmaktadır. Bu sonuçlara göre Kaçkar Dağları ve civar yerleşimlerde çoğunlukla yaz dönemi olmak üzere önemli oranda odun tüketimi söz konusudur.

Son olarak milli park anlamının sorulduğu soruya verilen cevaplar değerlendirildiğinde; 21 kişinin (%15) milli parkın ne olduğunu bildiği, 49 kişinin (%35) bilmediği, 70 kişinin (%50) ise milli parkın anlamını biraz bildiği ortaya çıkmıştır.

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

Anket sonuçlarına göre avcılık, yaban hayvanları üzerinde en önemli tehdit unsurudur. Bu sorunun önlenmesinde yerel avcı eğitimleri yanında MP örgütünün araç-gereç ve personel açısından yeterli düzeye çıkartılması gerekmektedir.

Değişik tarihli arazi çalışmalarında özellikle bazı hayvan türlerinin bilimsel veya ticari amaçlı olarak toplandığı gözlenmiştir. Pek çok nadir türün yok olmasına neden olacak yoğunlukta olduğu bilinen bu durumun önlenmesi için park personeli ve yerel halkın bilgilendirilmesi ve kolluk kuvvetleri ile işbirliğinin sağlanması bir zorunluluktur.

Anket uygulamalarında yerel halkın en yoğun talebi tahsisli kerestedir.

Özgün yayla mimarisinin korunabilmesi ve betonlaşmanın önlenmesi için bu destek MP örgütünce sağlanmalıdır.

Turizm amaçlı yerel rehberlik kursları ve ziyaretçi yönetim ilkeleri koruma amaçlı zonlamalara uygun olarak yapılmalıdır.

MP yönetimine mutlaka halkın katılımı sağlanmalıdır. Bunun için MP yönetimi örgüt içi ve örgüt dışı halkla ilişkiler etkinlikleri düzene sokulmalıdır. Diğer yandan doğal kaynakla etkileşim ve ilgi içinde olan tüm grup ve kuruluşların sosyal aktör olarak tanımlanması ve doğal kaynak yönetimine tüm bu aktörlerin katılımının sağlanması gerekmektedir. Genel olarak, yerel halkın bitki, hayvan, ekoloji ve geleneksel kültüre ait bilgilere sahip olması nedenlerinden, doğal ve kültürel kaynakların yönetiminde yer almaları, kısaca yerel kaynak yönetimine dahil edilmeleri önemli görülmektedir (IUCN, 1997).

Turistik tesislerde geleneksel ürünlerin kullanımına öncelik verilmelidir. Yöresel ürünlerin ekolojik ürün olarak üretilmesi ve pazarlanmasında yöre insanına öncelik verilmelidir.

Bir milli park yönetim planı oluşturulmalı, bu plana, yönetim esasları ile koruma ve taşıma kapasitesini zorlamamak koşuluyla turizm planı entegre edilmelidir. Ancak burada uygulanacak turizm tipi yerel halkın katılımını öngören ekoturizm olmalıdır.

Alan ayırım ve tahsis kuralları yerel koşullara göre planlanmalıdır.

Planlama tüm havza göz önüne alınarak yapılmalıdır. Ancak sadece ekolojik koşulların dikte ettiği bir planlamanın sosyal problemleri arttıracığı dikkatlerden kaçırılmamalıdır.

Milli parkın her bölümü turizm alanı olarak değerlendirilmemelidir. Turizme alt yapı oluşturan diğer işkolları milli park alanına dengeli dağıtılmalıdır.

Sit, mücavir saha, turizm merkezi, MP gibi birbirleriyle çelişen statüler tek bir yönetim altında tek bir yapıya bağlanmalıdır.

Dereler, göller, şelaleler, ormanlar gibi tüm estetik öğeler koruma planının bir parçası olmalıdır. Yaban hayatı, doğal yaşlı ormanlar, alüviyal ormanlar, önemli bitki alanları ve yüksek dağ ekosistemleri öncelikli olarak mutlaka korunmalıdır.

Yerel kültürü ve folkloru korumaya yönelik önlemler geliştirilmeli ve turizm uygulamalarından zarar görmesi önlenmelidir. Geleneksel yayla şenlikleri olan Hodoçur ve Vartovor eğlenceleri için destek sağlanmalıdır.

Betonlaşma mutlaka önlenmelidir. Çünkü yayla ziyaretlerini en fazla estetik boyut etkilemektedir. Anket uygulamalarında ve arazi gözlemlerinde hem ekolojik hem de estetik olarak en önemli tahrip ögesi olarak dikkat çeken yol yapım çalışmalarının durdurulması gerekmektedir. Mutlak gerekli olan yol yapımlarında ekskavatörle inşaat sisteminin yerleşmesi amacıyla, özel sektörü teşvik edici tedbirler alınmalıdır. Ormanın tahrip edilişi, böcek zararları ile orman ölümlerinin artışına yol açmaktadır.

Bir bölümü milli park içerisinde geçen grup yolu inşaatı, ne yazık ki

alanın tüm doğallığını yok edecek ve özgün dere yatağını bozacak şekilde geçirilmektedir. Bir anlamda tüm turistik yoğunluğun yaşandığı yol güzergahı milli park değil, devlet karayolu anlayışı ile yapılmaktadır.

Yaylalarda geleneksel mimari uygulamalarını yok eden betonlaşma ve benzeri olumsuzluklar 4342 sayılı Mera Kanunu (20. madde) ve 3194 sayılı İmar Kanunu hükümlerinden de destek alınarak ortadan kaldırılmalıdır.

Yönetim; yerel halk, özel sektör ve devlet sektörü arasındaki ilişkileri tanımlamalı ve devlet nihai yetkisini doğal kaynağın koruması yönünde kullanmalıdır.

Uygulayıcılar amaç ve amaçların gerçekleşmesinden sorumlu tutulmalıdırlar.

KAYNAKLAR

- AKMAN, Y., 1995, Türkiye Orman Vejetasyonu, A.Ü.Fen Fakültesi Botanik Ana Bilim Dalı, Ankara
- ANA BRİTANNİCA ANSİKLOPEDİSİ, 1986, (22 Cilt), Ana Yayıncılık ve Sanat Ürünleri Pazarlama A.Ş., Cilt 14, s. 175
- ANŞİN, R., ÖZKAN, Z.C., EMİNAĞAOĞLU, Ö., 2002, Doğu Karadeniz Bölgesi Endemik Bitki Taksonları, Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, Artvin
- ATKINSON, P.W., HUMPAGE, E.A., JOWITT, A.J.D., OĞURLU, İ., ROWCLIFFE, J.M., 1995, The Distribution and Status of the Caucasian Black Grouse in North-Eastern Turkey, In Jenkins, D. (1995) Proc. International Symposium Grouse 6:131-133, World Pheasant Association, Reading, UK
- BARAN, İ., ATATÜR, M., 1998, Türkiye Herpetofaunası, T.C. Çevre Bakanlığı, Ankara
- BIRDLIFE, 1995, Endemic Bird Areas Map of the World, BirdLife Int. U.K
- ÇOBANOĞLU, Ö., 1999, Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş, Akçağ Yayınları, No: 310, Ankara
- DEMİRİSOY, A., 1999, Genel ve Türkiye Zoocoğrafyası "Hayvan Coğrafyası", Meteksan Yayınevi, 3. Baskı, Ankara
- DOĞU, A. F., ÇİÇEK, İ., GÜRGEN, G., TUNÇEL, H., SOMUNCU, M., 1994, Hunut (Göller) Dağında Buzul Şekilleri ve Yaylalar ve Turizm, A.Ü. Dil-Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 3'den ayrı basım, A.Ü. Basımevi, Ankara
- EWERT, A.W., 1993, The Role of the Social Sciences in Natural Resource Management: Restructuring for the Next Century, Proceeding of the Northeastern Recreation Research Symposium, New York, 4-7 pp
- FALDBORG, J., 1994, Birds in Çamlıhemşin-Ardeşen Area, North-East Turkey, April-May 1993, DOF, Copenhagen

- FOCUS, 1994, Questions and Answers About Temperate Rain Forest Focus Magazine, March-April Volume 16 Number 2
- GÖKÇE, B., 1999, Toplumsal Bilimlerde Araştırma, 3. Baskı, Savaş Yayınevi, Ankara
- GREEN, I., MOORHOUSE, N., 1995, A Birdwatchers' Guide to Turkey, ISBN 18711-0405-X, Prion Ltd. Perry, Huntington, Great Britain
- GÜNER, A., VURAL, M., SORKUN, K., 1987, Rize Florası, Vegetasyonu ve Yöre Ballarının Polen Analizi, TÜBİTAK Matematik, Fiziki ve Biyolojik Bilimler Araştırma Gurubu, Proje No: T.B.A.G.-650, Ankara
- IUCN, 1997, Seeking Social Sustainability in Conservation, Switzerland.
- KURDOĞLU, O., 1996, Doğu Karadeniz'in Doğal Yaşlı Ormanları, Doğal Hayatı Koruma Derneği, ISBN 975-96081-2-2, 24 s, İstanbul
- KURDOĞLU, O., 2002, Kaçkar Dağları Milli Parkı ve Yakın Çevresinin Doğal Kaynak Yönetimi Açısından İncelenmesi
- KURTULUŞ, K., 1989, Araştırma Yöntem Bilimi, İşletme Fakültesi Yayın No:210, İşletme İktisadi Yayın No: 106, İstanbul
- MÜLLER, H.U, 1998, Dilek/Güroluk Hydroelectric Project, Report on Field-trip and Analysis of Some Aspects of the EIA, OECONSULT, Amden, Switzerland
- OLSON, D.M., DINERSTEIN, 1997, The Global 2000, Conserving the World's Distinctive Ecoregions, World Wildlife Fund, Washington
- ROSELAAR, C.S., 1995, Taxonomy, Morphology and Distribution of the Songbirds of Turkey; an Atlas of Biodiversity of Turkish Passerine Birds, ISBN 90-74345-07-7, Pica Press, UK
- SPIES, T., FRANKLIN, J., 1988, Old Growth and Forest Dynamics in the Douglas-Fir Region of western Oregon and Washington. Natural Areas Journal, Volume 8 (3)
- TABAK, İ., AKSUNGUR, M., ZENGİN, M., Yılmaz, C., 2002, Karadeniz Alabalığı (*Salmo trutta labrax* PALLAS, 1811)'nın Biyoekolojik Özelliklerinin Tespiti ve Kültüre Alınabilirliğinin Araştırılması Projesi sonuç Raporu: TAGEM/ HAYSÜD/98/12/01/007, Su ürünleri Merkez Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, 230 s, Trabzon
- VURAL, M., 1996, Yüksek Dağ Vegetasyonu, Turkish Journal of Botany, 20 (1996) 83-102 Ek sayı, Tübitak, Ankara
- YARAR, M., MAGNIN, G., 1997, Türkiye'nin Önemli Kuş Alanları, Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul